

**Vladimir Stipetić:
POVIJEST HRVATSKE EKONOMSKE MISLI (1298-1847)**

Golden Marketing, Zagreb, 2001, str. 698.

Vladimir Stipetić je poznato i priznato ime naše ekonomske znanosti. Objavio je brojne znanstvene radove i sudjelovao u obrazovanju mnogih kadrova koji su na ključnim mjestima u našem gospodarstvu i znanosti. Redoviti je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Njegov je najnoviji rad iz povijesti ekonomske misli u Hrvata od ranijeg doba do sredine 19. stoljeća. To može značiti, a željeli bismo da je tako, da ćemo u skorije vrijeme vidjeti i drugi dio, koji će se baviti autorima od sredine 19. stoljeća do novih dana.

Bez obzira na naša očekivanja, recimo odmah da je prvi dio, tako ga uvjetno možemo zvati, kapitalno djelo naše znanosti i da je njegovo značenje višeznačno.

Prvo, pojavljivanjem *Povijesti hrvatske ekonomske misli* popunjena je evidentna praznina u našoj ekonomskoj znanosti, jer doista ni približno takvog rada u našoj ekonomskoj literaturi nemamo. Drugo, *Povijest hrvatske ekonomske misli* pokazuje da su Hrvati od davnine korespondirali s razvijenim svijetom koji nas okružuje, te da se u tom pogledu imamo s nekim dostignućima podičiti jer smo u nekim trenucima bili na vrhu ili pri vrhu ekonomskih znanstvenih spoznaja.

Što to uvijek nije bilo razvidno, treba zahvaliti povijesnim okolnostima, kao što povijesnim okolnostima treba zahvaliti i što su još u nedavnoj povijesti studenti, primjerice, tako malo bili upoznavani s hrvatskim teorijsko-ekonomskim velikanima iz bliže ili dalje povijesti.

Treće, spoznaje o povijesti ekonomske znanosti, u kontekstu toga ekonomske znanosti u Hrvata, pruža mogućnost mjerenja korisnosti ili jalovosti pojedinih suvremenih koncepcija i napora i izvođenja spoznaja o »pravom« putu prema blagostanju kojega je narod tako zaslužio.

Četvrto, istražujući razvoj ekonomske misli u Hrvata, autoru treba zahvaliti što je polazeći s ekonomskih stajališta ekonomsku misao oslobodio od drugih pristupa i tako je učinio razvidnom kao posebnog sadržaja koji je inače dijelom bio sakriven iza drugih razmatranja koji u glavnim obrisima ipak nisu bili ekonomski. Tako je praktično onom što promatra Stipetić dao dušu i zaokruženu formu čak cjelovitog nastavnog predmeta na brojnim hrvatskim ekonomskim školama srednjeg i visokog dosega.

Objašnjavajući tu namjeru, Stipetić piše: »U ovoj sam knjizi pokušao osloboditi ekonomsku misao zagrljaja drugih znanstvenih disciplina, u kojim je rukama ekonomska znanost počivala. U to doba ekonomsku znanost razvija-

ju prvenstveno filozofi, ali povjesničari i pravnici. Obrađujući opus tih ličnosti povijest znanosti najviše je pažnje poklanjala njihovoj dominantnoj djelatnosti, pri čemu je ekonomija gurana u drugi plan obrade ... Ekonomske su poruke u opusu tih značajnih imena društvenih znanosti bile rijetko analizirane ili su se tek usputno obrađivale«. (str. 15)

Doista, početkom 17. stoljeća ekonomska znanost dobiva ime – politička ekonomija, da bi se tek dva stoljeća kasnije počela dijeliti u političku ekonomiju, ekonomsku politiku i ekonomsku povijest, što je sve pokriveno zajedničkim imenom – ekonomika. Uzimajući A. Weberovu podjelu, autor se definitivno priklonio europskoj periodizaciji, što praktično treba poduprijeti, budući da je ekonomska znanost tako razvijena da se jednim imenom – economics – ne mogu pokriti brojni sadržaji koji su njime obuhvaćeni.

I na kraju, peto. Izlažući povijest ekonomske misli u Hrvata autor je morao zaći u opću ekonomsku povijest kako bi hrvatsku ekonomsku povijest vjerodostojno situirao, pa je tako za naše prilike oslikao i opću ekonomsku povijest. Bez te komparativne dimenzije hrvatska ekonomska povijest visila bi u zraku i ne bi imala komparativnu vjerodostojnost.

Prema tome, autor je pred sebe postavio dvije zadaće. Na jednoj je strani ispunjavao nasušnu potrebu jednog cjelovitog iskaza razvoja ekonomske misli u Hrvata, da bi na drugoj strani situirao tu misao u globalna razmišljanja o globalnim procesima i dosezima.

U tom pogledu Hrvatska treba učiniti dodatne napore da »stare« ekonomske misli u Hrvata učini dostupnim međunarodnoj znanstvenoj javnosti, jer i u tom pogledu Hrvati imaju što reći.

U svojoj povijesti ekonomske misli Stipetić je uvrstio sve autore koji potječu s hrvatskog teritorija i obrađuju hrvatske gospodarske teme, bez obzira na jezični izričaj. Za neke je to preširok pristup, dok drugi smatraju da nije. Ima li se na umu da je u prošlim stoljećima latinski jezik bio jezik znanstvenog komuniciranja, sasvim je logično da se u povijest ekonomske misli uvrste i oni hrvatski autori koji su svoje radove objavljivali na latinskom jeziku. U tom pogledu ne bi trebalo biti spora. On nastaje kad se radi o »tuđincima« koji borave na hrvatskim prostorima, odnosno o Hrvatima koji nikad nisu radili u domaćim prostorima, niti su tu boravili. Tu dilemu, koja se inače tiče Marka Pola i nekih drugih, autor je razriješio prema spomenutom načelu. U svoju povijest uvrstio je i tuđince koji su neko vrijeme radili na hrvatskom tlu. To je slučaj s Ivanom Kapistranom, Filipom Divesisom, J. Conversinijem de Ravenna i drugim.

U korpus hrvatske ekonomske misli uključeni su svi autori našeg porijekla, bez obzira na kojem su jeziku pisali. Prema Stipetiću, ima ih što su pisali na mađarskom, njemačkom, francuskom, talijanskom i engleskom jeziku. Tako je *Povijest hrvatske ekonomske misli* po obuhvatu iznimno široka i tome ne bi trebalo stavljati zamjerke. Obrnuto, autoru treba odati priznanje na izuzetnom trudu i naporu što je mnoga vrijedna imena naše znanosti izvukao iz zaborava.

Treba spomenuti da je iskazu razvoja ekonomske misli u Hrvata Stipetić primijenio osebniji metodološki postupak. On ne slijedi Schumpeterov metodološki predložak, na primjer, niti druge pisce ekonomske povijesti. On hrvatske autore stavlja u širi razvojni kontekst, tako nisu izdvojeni iz općeg razvojnog i povijesnog konteksta u kojem se nalazi hrvatsko društvo ili njegovi dijelovi u povijesnoj zbiljnosti.

U tome je i razlog što su se ekonomskim temama u nas bavili i mnogi stručnjaci koji nisu po formalnom obrazovanju ekonomisti. Ekonomskim sadržajima bavili su se brojni teolozi, juristi i filozofi, te drugi autori često bez ikakva formalnog obrazovanja, ali žarke želje da pomognu svojem narodu izmučenom brojnim tegobama.

Svoje izlaganje Stipetić stavlja u povijesni kontekst. Drugim riječima, prije nego što analizira doprinose pojedinaca, on izlaže povijesno stanje hrvatskog društva. Tako nam indirektno odgovara na pitanje zašto su neke teze takve, a nisu onakve kakve bi možda bile da je bila upotrebljena komparativna dimenzija.

Svoju *Povijest hrvatske ekonomske misli* Stipetić je podijelio u tri dijela.

Prvi se dio bavi počecima hrvatske ekonomske misli. To je vrijeme od 1298. do 1525. godine. Drugi dio je posvećen merkantilizmu i ekonomskoj misli (1525-1750). U trećem dijelu istražuje se ekonomska misao u Hrvatskoj između 1750. i 1847. godine, dok je četvrti dio usredotočen na početke liberalizma i klasične ekonomije negdje oko kraja 19. stoljeća.

Prema tome, Stipetić je zahvatio razne mislioce što su se javljali kroz vrijeme od skoro punih šest stoljeća (583 godine), što je reprezentativno i svake hvale vrijedno. Tu smo po prvi puta na jednom mjestu našli autore koji su zadužili hrvatsku ekonomsku misao. I prije je bilo nekih povijesti ekonomske misli. Dragičević je u tome prednjačio, dok je Sabolović napravio nešto radi legitimiteta, tako da je cjelovitiji prikaz dao jedan drugi autor iz nekadašnjeg centra, dok su hrvatski autori od toga zazirali.

Tako se dogodilo da sveučilišni profesor u mirovini i akademik mladima zorno pokazuje kako treba raditi i da se ništa ne može postići jalovim prepiranjem oko toga koliko anđela pleše na glavici pribadače.

Zanemarimo li statutarne odredbe kojima se regulira gospodarstvo u dalmatinskim gradovima, onda početke ekonomske misli zaista susrećemo kod dominikanaca i Kažotića, a pritom ne smijemo zaboraviti ni Marka Pola, koji u svojim *Putovanjima* daje pregršt opisa o ekonomiji »dalekih zemalja, tržištu i cijenama«. U svezi s Markom Polom, Stipetić citira Wordsworthovu ediciju *Klasika svjetske literature*, gdje uz Pola susrećemo Aristotela, Marka Aurelija, Bacona, Karla von Clausewitza, Konfucija i druge velikane svjetske književnosti ali, navodi Stipetić, nevjerojatno je da još uvijek nemamo cjelovitog prijevoda na hrvatski jezik Polovih *Putovanja*, ni baš sasvim jasnih navoda o Polovom porijeklu. Stipetić navodi tvrdnje o mogućem porijeklu s Korčule, ali ne bez podsmijeha citira u fusnoti (str. 66) B. Maksimovića, koji u knjizi *Marka Pola Milion* (Mladost, Zagreb, 1954.) navodi da se obitelj Polo doselila 1033. godine u Veneciju iz Šibenika, da su bili trgovci na veliko i da su

1250. morali napustiti Veneciju, te su nastavili poslovati u gradu Soldaniji (Sudak) na Krimu.

Sudbina Polovih *Putovanja* nije nikakava iznimka, isti je slučaj i s drugim hrvatskim piscima starijega doba. Sjetimo se da je dugo trebalo za objavljivanje Križanićeve *Politike*, te da je nekoliko vrijednih ekonomskih djela objavila biblioteka Pravnog, a ne Ekonomskog fakulteta.

Augustin Kažotić, Benedikt Kotruljević, Matija Vlačić Ilirk, Nikola Vitov Gučetić, te nezaobilazni Juraj Križanić, udarne su točke Stipetićeve *Povijesti hrvatske ekonomske misli*. Nabrojenim i drugim hrvatskim »starim« piscima, Stipetić pristupa na istovjetan način. Najprije se oslikava opće političko i ekonomsko stanje, slijede život i djelo konkretnog autora, zatim se izvode njegovi ekonomski pogledi i na kraju se daju izvori.

Unificiranjem pristupa Stipetić je uzdigao na razinu znanstvenosti, kako na jednoj strani same povijesne veličine, tako i svoje napore koji nisu puko pripovijedanje tuđih napora, nego su i znanstvena verifikacija i sistematizacija jedne građe koje su se dijelom dohvaćali i neki drugi hrvatski analitičari, ali, koliko nam je poznato, nitko tako sveobuhvatno i temeljito.

Stoga treba Stipetiću odati priznanje u svakom pogledu. Treba mu čestitati na upornosti i korisnosti za druge istraživače. Svakom budućem istraživaču olakšan je put prema znanstvenoj istini nakon ove povijesti. Bilo bi korisno da se mlada generacija upozna sa sadržajem ekonomske povijesti, kao što bi također bilo korisno da se ova knjiga, pa makar u nešto skraćenom obliku, prevede na engleski jezik i dostavi na oko tristo svjetskih sveučilišta u Europi i svijetu, pogotovo u ovom trenutku kad se čine ozbiljni naponi za ravnopravno članstvo u Europskoj uniji.

Vlatko Mileta